

פרד"ס לשולחן שבת

אוצרות גזונים מגאונותם וחדיפותם של גדולי הדורות
מבחר ערוך ומלוקט מספר שיראה אור בע"ה בהוצאת מ.ד.

שב"ק פרשת ראש השנה תשפ"ו גליון 659 שנה י"ב - כל הזכויות שמורות ©

מדוע הקפידו שלא לומר "לזרע יעקב"

ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור (מוסף של ר"ה) השו"ע (סי' תקצ"א סעי' ז') כתב שכך הנוסח הנכון והאומר ועקידת יצחק היום לזרע יעקב תזכור משנה ממטבע שטבעו חכמים ואינו אלא טועה, ועי' בנו"כ שכיון שאמר הקב"ה כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק הרי שרק יעקב נחשב זרע יצחק ולכן אי"צ להדגיש לזרע יעקב דבורע יצחק כלול רק זרע יעקב. וקשה דאח"כ אי"צ לומר לזרע יעקב אך מדוע כ"ה הקפידו שלא יאמרו זאת הרי אין זה גורע מהמשמעות. וי"ל דבילקוט תהילים עה"פ כל זרע יעקב כבדהו איתא זה י"א שבטים ופירוש המפרשים שבנימין נולד אחר שנקרא שמו ישראל וא"כ ב"זרע יעקב" לא נכלל בנימין דהוא נחשב זרע ישראל, ולפי"ז נמצא שכשאומר לזרע יעקב תזכור משמיט שבט בנימין לכן הקפידו שלא לאמרו כלל אלא רק לזרעו כלו' לזרעו של יצחק ורק יעקב נחשב זרע יצחק ונכלל כל זרעו של יצחק ואף בנימין.

(א.ה-) ולעיקר השאלה יש ליישב בפשיטות שכשאומר לזרע יעקב כיבכול אומר שאף עשו בכלל זרעו של יצחק שלכן צריך להדגיש לזרע יעקב ולכן הקפידו שלא יאמרו כך דזה אינו נכון).

לזית חן (פר' וילך)

מה שייך תפילה על ריבוי זכויות

ויש אוכלים רימונים ואומרים גרבה זכויות כרימון (רמ"א או"ח סי' תקפ"א סעי' א') יש להקשות מה שייך תפילה על ריבוי זכויות הלא דבר זה תלוי במעשיו שאם יעשה מצוות ירבו זכויותיו ואם לא יעשה לא ירבו זכויותיו.

ויש לפרש שיש מצוות שעושה אותם ואולם הזכויות שלהם תלויות באחרים, ודוגמא לזה המלמד תורה לאחרים עושה מצוה של לימוד אך סך זכויותיו תלוי בכמה אנשים שמעו דברי התורה שכלל שהיו יותר אנשים ירבו זכויותיו, נמצא שבמצוה אחת שייך שירבו זכויות ושייך שלא ירבו זכויותיו, ועל זה מתפללים שירבו זכויותינו במצוות שנעשה.

מציון מכלל יופי (ר"ה)

מנין שפנינה התכוונה לשם שמים

מידי עלתה בבית ה' כן תכעיסנה (שמואל א א-ז) בגמ' ב"מ (טז.) איתא שכאשר פנינה ציערה את חנה על שאין לה ולד

עשתה זאת לשם שמים כדי תכעס חנה ותצטער ותתפלל יותר חזק לקב"ה שיושיעה.

ונראה לדייק כך מהפסוק שכתוב "מידי עלתה בבית ה' תכעיסנה" ר"ל שלא הכעיסה אותה כל השנה אלא רק כשהיתה עולה לבית ה' דרצתה שתתעצב ותתפלל יתר חזק.

מציון מכלל יופי (ר"ה)

טעמא דקרא (שמואל א')

האם חטאת ר"ח קריבה הראש השנה

מלבד עולת החודש וגו' (במדבר כט-ו) בתורה נאמרו קרבנות ר"ה ועל כך נאמר דקרבנות אלו הן מלבד עולת החודש שצריך להקריב שהרי ר"ה הוא אף ר"ח תשרי.

ובגמ' ר"ה (ח:) איתא בכסה ליום חגיגנו איזהו חג שהחודש מתכסה בו הוי ואמר זה ר"ה, וכתבו תוס' בשם רבינו משולם שאין חטאת של ר"ח קריבה בר"ה אלא עולה וראייתו מדכתיב "מלבד עולת החודש" ולא כתיב מלבד עולת וחטאת החודש משמע שמקריבים רק עולת ר"ח בר"ה ולא מקריבים חטאת ר"ח בר"ה, אבל ר"ת פליג ומוכיח משקריבים אף חטאת ר"ח, וקשה כיצד יפרש ר"ת מה שנאמר מלבד עולת החודש דמשמע שרק עולה מקריבים כהוכחת רבינו משולם.

ויש לפרש דר"ת יפרש מש"כ "עולת החודש" אין הכונה לקרבן עולה אלא הכונה לכל מה שעולה על המזבח ונקט בר"ח ובכלל זה אף החטאת שאימורי החטאת עולים ונקטרים על המזבח, ולכן לא כתיב מלבד עולת וחטאת החדש כי שם "עולת" אינו קרבן עולה אלא שם כללי של כל העולה על המזבח, וכע"ז מציינו בכמה מקומות שמה שכתוב עולה הכונה לכל העולים על המזבח ולא דוקא לקרבן עולה (עי' מגילה כא. וזבחים פד.).

מציון מכלל יופי (פנחס)

לשון שמיעה על קול שופר ולשון האזנה על קול

תרועה

כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה (מוסף של ר"ה) צריך להבין מדוע גבי קול שופר נאמרה לשון שמיעה וגבי קול תרועה נאמרה לשון האזנה.

שמעתי בשם רבינו חיים כהן רפפורט ז"ל אב"ד דק"ק לבוב והגליל שתירץ, קול שופר הוא קול פשוט ומרמז על הצדיק וקול תרועה הוא קול שבור המרמז על הרשע ששב בתשובה והבעל תשובה לבו יותר נשבר מלבו של הצדיק, ואיתא במדרש תנחומא

ע"פ האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי שאצל השמים כתוב לשון האזנה כי משה היה בשמים והיה קרוב לשמים ורחוק מהארץ ולשון האזנה שייך על מקום קרוב ושמיעה שייך על מקום רחוק לכן כיון שהיה רחוק מהארץ אמר על הארץ לשון שמיעה והיה קרוב לשמים לכן אמר עליהם לשון האזנה.

והקב"ה קרוב לשבורי לב וא"כ הרשע ששב בתשובה שלבו שבור הקב"ה קרוב אליו לכן לגביו נאמר לשון האזנה "ומאזין תרועה" והצדיק רחוק יותר לשון נאמרה לשון שמיעה "שומע קול שופר", ודברי פי חכם חן.

פרי מגדים (או"ח סי' תקצ"ב א"א סק"א)

האם יש צדיקים ורשעים שלא יכתבו בשום ספר מג' הספרים

שלשה ספרים נפתחים וכו' (ר"ה טז): בגמ' איתא שלשה ספרים נפתחים בר"ה אחד של רשעים גמורים ואחד של צדיקים גמורים ואחד של בינונים.

ונאמרו בגמ' ב' דעות מנין לומדים זאת, ר' אבין מפרש שלומדים זאת ממה שאמר דוד המלך ימחו מספר חיים ועם צדיקים לא יכתבו, ימחו מספר זה ספרן של רשעים גמורים, חיים זה ספרן של צדיקים גמורים, ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של בינונים, ור' נחמן בר יצחק לומד זאת ממה שאמר משה רבינו ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, מחני זה ספרן של רשעים, מספרך זה ספרן של צדיקים, אשר כתבתי זה ספרן של בינונים.

ויש להקשות קושיא גדולה אליבא דב' הדעות, למאן דדריש מדוד יש להקשות הניחא שימחו מספרן של צדיקים ושל בינונים אך איך ימחו מספרן של רשעים דא"כ היכן יכתבו הרי יש רק ג' ספרים, ועל מאן דדריש ממה קשה דהניחא שימחו מספרן של רשעים ושל בינונים אך כיצד ימחו מספרן של צדיקים דא"כ היכן יכתב הרי יש רק ג' ספרים.

ונראה פירוש הענין שהנה אדם שמלוה כסף או לווה כסף צריך להחזיק ספרים שכתוב בהם ממי הלואה או למי הלואה אך אדם שרק מלוה לאחרים ולעולם אינו לווה אינו צריך ספר שהרי יש לו שטרות שהמלוה מחזיק השטר, וכן מי שלעולם אינו מלוה אלא לווה אינו צריך ספר שאין לו מה לכתוב דהכל חייב לאחרים המחזיקים שטרות.

כן הדבר לדידן שכתב הרי"ף שצדיקים גמורים הם אלו שיש להם רוב מצוות ומיעוט עבירות רשעים יש להם רוב עבירות ומיעוט מצוות ובינונים יש להם מחצה מצוות ומחצה עבירות, וכל אלו נחשבים פורעין ולווין שהעושה מצוה מלוה והעושה עבירה לווה וכל אלו צריכים ספרים אבל צדיק גמור שעושה רק מצוות משול כמי שמלוה בלבד ורשע גמור שעושה רק עבירות משול כלוה שרק לווה ושני אלו אין צריכים ספרים, וזה שהתפלל דוד על רודפיו שיהיו רשעים גמורים ואל יכתבו בשום ספר אף לא בשל רשעים גמורים.

וכן אצל משה שאמר לקב"ה הוא עצמו הרי לא עשה עבירות כלל ופעמים לקח עבירות של ישראל על גביו כדי שלא יכביד החטא על ישראל וכעת אמר לקב"ה שאם לא ימחול לישראל וימחה אותם הרי שאינו צריך לקחת העבירות שלהם עליו וא"כ שיקח את העבירות שלהם מעליו וכך יהיה צדיק גמור ולא יצטרך שום ספר ואפי' לא בספרם של צדיקים גמורים (א.ה. - עיי"ש עוד).

מהר"ם שי"ף (ר"ה טז):

הסיבה שנענשה פנינה

עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה (שמואל א ב-ה)

פרש"י על כל בן שילדה חנה קברה פנינה ב' בנים. ויש להקשות דבגמ' ב"ב (טז.) איתא דפנינה לשם שמים התכונה ומדוע נענשה, וי"ל דמוכח שאין זו דרך נכונה לצער את חברו אפילו שמתכוין לטובה, וכעין שאמרו שאין לגנוב ע"מ לשלם תשלומי כפל.

טעמא דקרא
(שמואל)

מה מתכסה בראש השנה ומדוע

תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חק לאלוקי יעקב משפט לאלוקי ישראל (תהלים פא-ד) ובגמ' איזהו חג שהלבנה מתכסה בו זה ר"ה.

ונראה לפרש דאיתא בגמ' ערכין (י.) שבראש השנה ויום כיפור אין אומרים שירה אפשר ספרי חיים ומתים פתוחים לפני ישראל אומרים שירה, וזה הפירוש "תקעו בחודש שופר" ואימתי "בכסה ליום חגנו" בזמן שהוא חג ומכסים את זה שהוא חג ע"י שלא אומרים בו שירה למרות שנקרא מועד בשונה משאר חגים שאומרים שירה.

והטעם שלמרות שהוא חג לא אומרים בו שירה זה "כי חק לאלוקי יעקב" ואיתא בגמ' ביצה (טז.) חוק הוא מזונות, כל' שביום זה נידון האדם על כל מזונותיו, "משפט לאלוקי יעקב" שביום זה שופט אלוקי יעקב את בניו מי יחיה ומי ימות, והיינו שספרי חיים ומתים פתוחים לפני לכן אין אומרים שירה, ומתכסה החג.

משך חכמה (פר' אמור)

רמז למאה תקיעות

זכרון תרועה (ויקרא כג-כד) בראש השנה תוקעין מאה תקיעות, ויש ליתן רמז וטעם למנין זה דוקא.

במדרש תנחומא (פר' תזריע סי' ג') וכן בויקרא רבה (כז-ז) איתא מאה פעיות האשה פועה כשהיא יושבת על המשבר צ"ט למיתה ואחד לחיים.

וזה הטעם למנין ק' תקיעות שהרי "היום הרת עולם" ותבל ומלואה נחשבת כיושבת על המשבר אם לחסד או לשבט, ולכן תוקעים ק' תקיעות צ"ט למיתה ואחת לחיים.

משך חכמה
(פר' אמור)

מוקדש לע"נ הרבנית הצדקנית
מרת חנה בת ויקטוריה נעמה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

מוקדש לע"נ סבי
הגה"צ רבי משה בן עישה מלכה זצוק"ל
שבי"א מנ"א פקידת שנתו - ת.נ.צ.ב.ה.